

Östersunds spelmanslags gyllene decennium

Av Tage Levin

- Det var en märklig kväll, den där septemberkvällen år 1993, säger Rickard Näslin, och hans ansikte lyser upp vid minnet. Han hade skickat ett upprop till spelmän i Östersundsområdet via spelmansförbundets medlemsmatrikel. Med blandade känslor iakttog han tillströmningen av fiolister som lockats av kallelsen. Fler och fler stolar fick letas fram ur förråden på Lignellssalen på Jamtli. När alla var samlade räknades det till ett 40-tal spelmän och spelkvinnor i olika åldrar! Under vårterminen samma år hade Rickard som nyanställd på Birka folkhögskola varit ledare för en liten studiecirkel i jämtlåtar. Där föddes idén att starta en folkmusikalisk värmestuga under vinterhalvåret. Sommaren är ju annars för spelmän i allmänhet fylld med stämmor, hembygdsfester och träffar.

Inte underligt att folkmusikanter lockades av en sådan inbjudan. Rickard var känd i de kretsarna. Redan 20 år tidigare, hösten 1973, hade han varit med och bildat folkmusikgruppen Leikstulaget, med ett gäng historiemedvetna unga spelmän som for omkring i länet och lärde sig låtar av gamla, numera avlidna traditionsbärare. Leikstulaget hade fått stort genomslag i länet, men också nationellt och internationellt med turnéer i bl a Tyskland, Italien, Färöarna. Så repertoaren för det nya spelmanslaget var given. Redan 1978 hade Rickard utnämnts till riksspelman.

Rickard föddes i Genvalla år 1947 och växte upp i Östersund där han gick sex år på Norra skolan. Han hann med två år på ÖPR:s merkantila linje innan familjen flyttade till Uppsala. Men det var alltför långt från Jämtland. Rickard vantrivdes, gick till sjöss, jobbade på färghandel, på LM Ericsson, men stannade tre år på universitetsbiblioteket Carolina Rediviva. När han glutade i böckerna innan han bar fram dem till de akademiska forskarna insåg han att han borde fortsätta med studierna. Det blev kvällsstudier för att få gymnasiekompetens och sedan 1972 Socialhögskolan i Östersund där han tog examen 1976 och började jobba först i Gällö och sedan i Östersund med psykiskt utvecklingsstörda. Men ständigt rörde sig folkmusikens krumeluriga polske och schottis-takter i Rickards sinne. Han gick igenom Malungs folkhögskolas Fiolpedagogiska linje med folkmusikalisk inriktning 1983-84. Åren 1985-86 fortsatte han sedan att utbilda sig till folkhögskolelärare med beteendevetenskaplig inriktning vid Linköpings Universitet. År 1993 kände Rickard att han kommit rätt när han anställdes på Birka folkhögskola. Så småningom, 2006, startade han upp och blev kursansvarig för folkmusiklinjen, där han självständigt fick utforma undervisningen. Rickard spelade så fort han kom åt gamla låtar, helst i parspel, eftersom det ofta, rent stilmässigt, blir alltför utslätat om man är många som spelar en låt. Men han hade lyssnat på en del norska spelmanslag och imponerats över att man där ofta lyckats bevara dialekten i låten även i större grupper. Nu blev Rickards ambition som spelledare att försöka åstadkomma något liknande.

Det blivande Östersunds Spelmanslag vid den första samlingen år 1993.

Från början ville Rickard hålla fast vid att utläringen skulle ske på gehör för att få med fraseringen och de rytmiska och stilmässiga kvaliteterna i en låt. Det var det enda rätta, även om många inte alls var vana vid den metoden. Från för fras gicks igenom, så att de flesta till slut hade samma uppfattning om låten. Men efter en tid förstod Rickard att han måste skriva ned låtarna på noter med stråkbindingar och allt, för att de som behövde det skulle kunna repetera emellan träffarna. Resultatet blev ett nothäfte med 50 jämtlåtar och laget började spela offentligt, bl a under årets Storsjöyra. Redan året därpå, i december 1994, spelade Östersunds Spelmanslag in en

första kassett och gav ut den under namnet *Ense stråk* hos Thomas Ljungqvists studio i Östersund. Recensionerna var översvallande:

Bernt Carlsson i LT (23.2.1995): *"man blir varm inombords. Härlig puls och klang i samtliga låtar-tilltalande instrumentering och variation. Förutom fioler medverkar bas, dragspel, gitarr och synth med mera. Det gick inte att undvika synthen eftersom LT-medarbetaren Ingar Ericsson är med i laget. Han spelar synth. Bland höjdpunkterna på kassetten är Grott-Olles brudlåt - just med Ingvars synth! Härlig, svängig rytmik har Lapp-Nilspolskan efter Munter Johan. Förresten är alla låtarna härliga på sitt vis. Kassetten är lättlyssnad och bör tilltala såväl proffs som amatörlyssnare."* Stefan Nolervik skriver i ÖP (2.3.1995) under rubriken "Så här vill vi höra de gamla låtarna". *"Ense stråk, som låtsamlingen heter, är en härlig blandning av traditionella jämtlåtar formade av Rickard Näslin. Och det hörs. Hela samlingen låtar går i samma rytmiska och svepande stil och det är väldigt njutbart för örat. Här har Näslin lyckats med att sammansvetsa 40-talet spelmän och -kvinnor till en enhet. Och det låter förbaskat bra. Extra förtjust blir man..."* Åke Grandell på Yleisradio i Finland gjorde ett helt radioprogram utifrån kassetten och skrev i ett brev: *"Jag tycker det är helt fantastiskt att ni med så många spelmän kan spela så rent och med en så fin precision..."* (ur brev 20.9.1995). Peter Ahlbom i Spelmanen (Nr 1, 1995): *"Ett välspelande lag som bjuder på tjugo låtar på en lika välinspelad kassett."*

Det fina mottagandet gjorde förstås att laget fick blodad tand. Snart var de igång med nästa inspelningsprojekt. Förutsättningarna var ju också optimala. Där fanns numera avlidne Thomas Ljungqvist som producent och ambitiös ljudtekniker och med i lagets komposition tillsammans med Örjan Lindkvist på bas. Två proffsmusikanter som kunde hitta harmonier till de klurigaste jämpolskor. Därtill dragspelsvirtuosen Nils Ohlsson från Krokomb, som kunde driva intensitet och tempo i låtarna. Dessutom Peter Roos och Göran Andersson med eminent stämspel. Även skickliga Anders Wedlund på durspel, Gunnar Stenmark på bouzouki (en äldre grekisk gitarrvariant) och säckpipa, Elisabeth Grönlund på tvärflöjt m fl. Nu fick laget också bidrag för att göra en CD-skiva en med inbjudna gäster och ny kassett med spelmannslaget, *Ömse drag*.

Östersunds Spelmanslags musikkassetter från 1994, 1996 och 1998.

Så blev det den numera lätt ikonartade CD:n *Folkmusik från Jämtland* med 27 låtar och bland de 26 medverkande bl a Emma Härdelin, Kjell-Erik Eriksson, Janne Strömstedt, Lasse Sörlin, Peter Roos, Rickard Näslin, Nils Ohlsson och Ville Roemke med i laget. När den kom ut 1996 började det snurra riktigt ordentligt omkring Östersunds Spelmanslag. Ett axplock ur recensionerna:

Bernt Carlsson i Länstidningen (14.10.1996): *"CD-pärla från Östersunds spelmanslag" "inte mindre än 27 låtar ur den jämtländska spelmanstraditionen, alla med utsökt inspelningskvalitet och genuinitet, ryms på plattan."* *"Mäktig och full av spelmansmystik är Kjell-Eriks Butauslåt efter Olle Falk."* *"Härlig är Lapp-Nilspolskan efter Bengt Bixo i ett arrangemang som växer."* *"Folkmusik från Jämtland" bjuder ett representativt och lättillgängligt tvärsnitt av musiken ur den jämtländska folkmusiktraditionen."* *"en fin presentation av dagens traditionsbärare och är en perfekt souvenir för gästande turister och vänner."* Stefan Nolervik i Östersunds-Posten (21.10.1996): *"Lysande klanger ur kulturarvet" Här har Östersunds spelmanslag slagit till med jämtländsk traditionell musik som sätter sig på djupet. Rätt in i hjärteroten. "Det är både gammalbondske, torparfjurligt, skönt kvinnoklingande, och befriande loddansaktigt. Dessutom är det väldigt seriöst. Och förbannat bra, måste vi tillägga."* *"det är vackert, rörande, vemodigt och sprittande"*. Peter Ahlbom i tidningen Spelmanen (nr 4, 1996): *"Emmas sång med orgelkomp är toppen rätt och slätt. Folkmusik från Jämtland är en osedvanligt bra spelmanslags-CD."* *"Därmed får man som lyssnare en omväxlande CD på en timme och 27 låtar; vallmusik, visor, vals och gamla polskor i en njutbar och genomtänkt blandning."* *"denna utomordentliga CD"*

bara att åka hem och plocka fram fler. Historien om Ol Persa i Vike levde vidare ett tag, men så småningom fick Rickard ta bladet från munnen och erkänna bedrägeriet. Det slutade med att nästa CD och kassett, *Spelmanslåtar från Rödöbygden* 1998, innehöll enbart Ol Persa/Rickard Näslin-låtar. Det blev sedan fram genom åren ytterligare tre nothäften inkl. CD-skivor med Rödölåtar.

Mottagandet av den nya CD:n blev även denna gång välvilligt positivt att döma av följande axplock:

Reidar Sjødén i Lira (nr 2, 1999) om CD-skivan *Spelmanslåtar från Rödöbygden* med Östersunds Spelmanslag: *"25 bra låtar med hög nynnfaktor av Ol Persa i Vike, mytfigur och pseudonym (Säkert någon blygsam typ i laget). Kul med säckpipa, durspel och varierad sättning, från solofiol till fullt blås. Juvel!"*

Bernt Carlsson i Länstidningen (19.3.1999): *"Östersunds spelmannslag imponerar"*

"Det är en synnerligen varierad och smaklig anrättning både vad gäller låtarnas karaktär och den musikaliska besättningen" *"Några av plattans bästa spår står Olpersapöjkan för"* *"Musiken är fin och inspelningarna imponerar."* Stefan Nolervik i Östersunds Posten (11.3.1999):

"Vem denne Ol Persa var eller om han överhuvudtaget funnits står skrivet i stjärnorna. Vad vi vet är att Rickard i alla fall har hittat ett knippe spelmannslåtar så vackra och typiskt jämtska och så intressant framförda att man faller pladask" *"Jag satt stora delar av lördagen och njöt av de rena och härliga tonerna av Rickards fiol och det lite nedtonade och vackra kompet."*

Östersunds Spelmanslags två första CD-skivor, från 1996 respektive 1999, Folkmusik från Jämtland och Spelmanslåtar från Rödöbygden. Den senare med den fiktive kompositören "Ol Larsa i Vike".

Från 1999 trappade Rickard successivt ner sitt engagemang och överlät periodvis spelledarskapet till andra krafter. Peter Roos, Göran Andersson, Angelica Sjöstedt och Calle Hernmarck m fl har sedan dess avlöst varandra som spelledare. Rickards sista inspelningsprojekt med spelmannslaget blev en CD och ett nothäfte med titeln Rödölåtar. Nu var pseudonymen avslöjad och de 25 låtarna efter Ol Persa i Vike hade mycket riktigt tillkommit i spelstugan på Rödön. LO Rindberg skrev en mycket positiv presentation av skivan i en artikel i LT med hela historien kring den sägenomspunne Rödö-spelmannen Ol Persa i Vike (febr-2002). I ÖP skrev Stefan Nolervik (20.2.2002): *"Ol Persa i Vike har gjort det - igen"* *"Nåväl, Ol Persa eller inte. Låtarna är genuina och vackra och på ett flertal av dem får han hjälp av olika konstellationer ur Östersunds spelmannslag. Ett är säkert, Rickard Näslin lämnar inget åt slumpen i sitt musikskapande. Han är en av länets främsta traditionsbärare av spelmannsmusik. Och han skapar ny sådan - det är att ta med sig kulturarvet in i samtiden..."*

Ol Persa-pöjkan med fr v Nils Oblsson. Rickard Näslin, Peter Roos, Thomas Ljungqvist och Örjan Lindkvist.

Sedan 1990 har Rickard varit gift med Astrid Pullar, känd instrumentmakare och fiolist och tillsammans har de sonen Elias, nu 24 år. Rickard har även två äldre barn, Jonas 39 och Klara 36 med två barn.

Rickard Näslin kan nu med både tillfredsställelse och tacksamhet se tillbaka på sin tid som spelledare. Det var en tid av produktivitet och intensivt socialt umgänge med många intressanta personligheter i laget. Spelmän är i grunden individualister. För att nämna några, numera bortgångna som exempelvis Sten Olofsson från Ås, som ogärna drog stråken åt samma håll som de andra och som när Rickard skulle presentera kvällens Lapp-Nilspolska kunde utbrista: ”Va e de för ljöder?” Eller likaledes avlidne Stig Madberg, som var föreningens pedantiskt ordningssamme kassör och repertoaransvarige. Birger Karlsson ”still going strong”, som agerade auktoritativ ordförande i föreningen under många år m fl. Många passerar revy och om än bara några är nämnda så är ingen glömd! Spelmanslaget är idag fortfarande aktivt med 23 år på nacken och med ett 10-tal medlemmar som träffas, trivs och övar tillsammans. För närvarande utan formell spelledare (och stråkpolis!), men med Henry Malander som samlande kraft. Några fler fonograminspelningar har det tyvärr inte blivit. – Kanske faran är över nul?”, säger Rickard, utan att lämna några garantier.

Källor och fonogramförteckning

Litteratur:

Norrman & Wessling: Mitt uti Jämtland – Porträtt av nutida fiolspelande folkmusiker mitt i Jämtland, Jengel förlag 2009.

Ljudkassetter:

Ense stråk ÖSMC 1-1995

Ömse drag TLSCM 2996-1996

Nya tag TLMC 4299-1998

CD-skivor:

Folkmusik från Jämtland 1996

Spelmanslåtar från Rödöbygden (inkl nothäfte) 1998

Rödölåtar (inkl nothäfte) 2002

Rödöpolskor och andra spelmanslåtar (inkl. nothäfte) 2004

Nya Rödölåtar (inkl. nothäfte) 2006

Samlingsalbum ”Best of Ol Persa” (inkl. nothäfte) 2014

Nothäften:

20 låtar efter Erik Nirsa i Backen, Ås 1981

50 jämtlåtar 1994

LP-skivor:

Mitt uti Jämtland Leikstulaget 1976

Spelmanslåtar från Östra Jämtland R. Näslin och Göran Andersson 1979

Lapp-Nils med R. Näslin och Göran Andersson 1980

Som fjällbäckarnas porlande Leikstulaget 1990